Akduman, C., Akduman, G., Şimşek Yüksekbilgili, N. & Yüksekbilgili, Z. (2015). *ASM'lerde Görev Yapan Çalışanlar Üzerinde Karşılaştırmalı Bir Tükenmişlik Araştırması.* AHEKON 2015 - 6. Uluslararası Katılımlı Aile Hekimliği Kongresi (04-08 Kasım), AHEKON, Antalya

ASM'lerde Görev Yapan Çalışanlar Üzerinde Karşılaştırmalı Bir Tükenmişlik Araştırması

Dr. Can Akduman / Dr. Gülbeniz Akduman / Naime Şimşek Yüksekbilgili / Zeki Yüksekbilgili

Amaç

Bu çalışmada amaç; aile sağlığı merkezlerinde çalışan sağlık personelinin tükenmişlik düzeylerinin demografik faktörlere göre farklarını belirlemektir.

Kullanılan Ölçek

Çalışmada tükenmişliğin ölçümlenebilmesi için Maslach Tükenmişlik Ölçeği kullanılmıştır. Maslach ve Jackson (1986) tarafından geliştirilen ölçeğin Türkiye'de geçerlik ve güvenirlik çalışması Ergin (1992) tarafından yapılmıştır. Ölçek her birinde beş basamaklı yanıt seçenekleri olan 22 sorudan oluşmaktadır.

Betimsel İstatistikler

Araştırma kapsamında farklı illerden 792 aile sağlığı merkezi çalışanı ile çevrimiçi anket yapılmıştır. Araştırmaya katılanların %40.9'u (324) kadın, %59.1'i (468) erkektir.

Katılımcıların %17.4'ü (138) bekar ve %82.6'sı (654) evlidir.

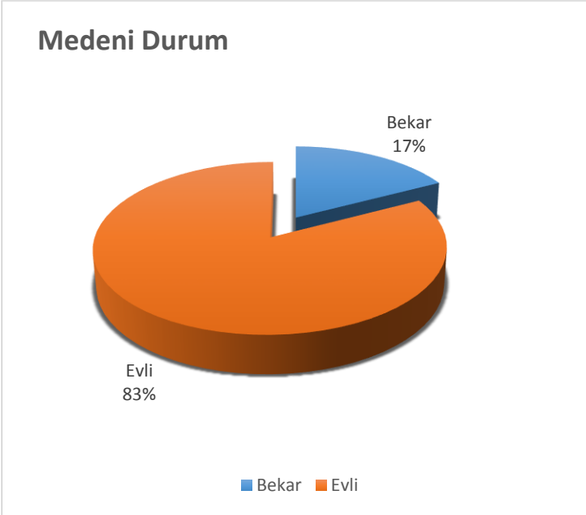

Katılımcıların %15.2'sinin (120) çocuğu yoktur, %34.8'inin (276) tek çocuğu, %45.5'inin (360) 2 çocuğu ve %4.5'inin (36) 4 veya daha çok çocuğu vardır.

Katılımcıların %25.8'i (204) 1946-1964 yılları arasında, %62.9'u (498) 1965-1979 yılları arasında ve %11.4'ü (90) 1980-1999 yılları arasında doğmuştur.

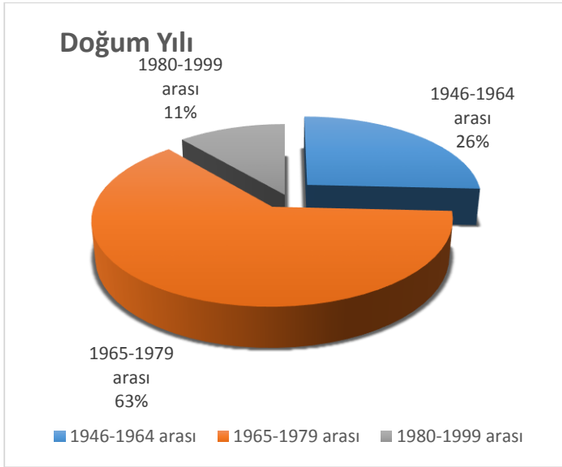

Katılımcıların %87.9'u (696) aile hekimi, %7.6'sı (60) aile hekimi uzmanı, %4.5'i (36) hemşiredir.

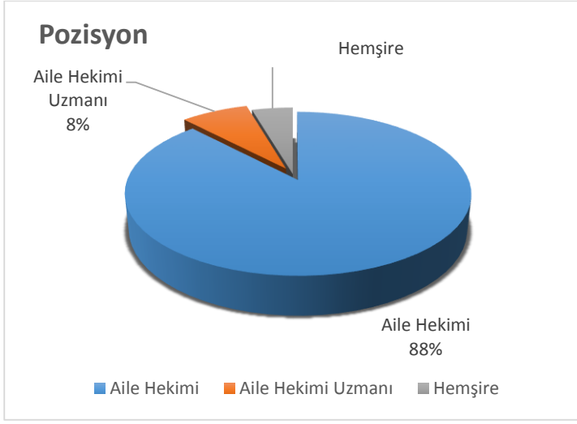

Bulgular

Maslach Tükenmişlik Ölçeğine verilen cevapların Cronbach's Alpha değeri 0.820 olarak belirlenmiştir.

Çalışmada edilen verilerin normal dağılıma sahip olup olmadığını anlamak için Tek Örneklem Kolmogorov

Simirnov testi yapılmıştır. Maslach Tükenmişlik Ölçeği sonuçları (D(792)=0.61, p=000) normal dağılıma uygun değildir. Bu sebeple çalışmanın sonrasında parametrik olmayan testler kullanılmıştır.

Mann Whitney U testi sonucuna göre, kadınlar ve erkeklerin tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark yoktur (U=72198.000, p=0.253, z=-1,144, r=-0.04065).

Mann Whitney U testi sonucuna göre, evli ve bekârların tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark vardır (U=33768.000, p=0,000, z=-4.654, r=0.16537).

Sıra ortalamaları incelendiğinde bekar çalışanların tükenmişlik seviyelerinin (478.80) evli kişilere göre (379,13) daha yüksek olduğu söylenebilir.

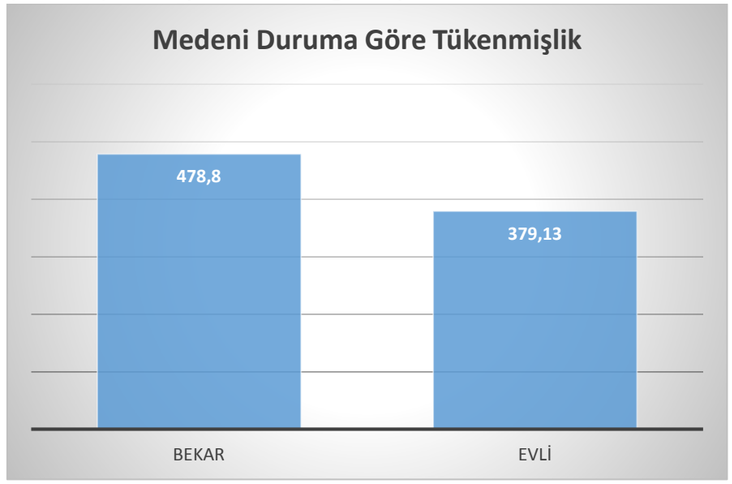

Kruskal Wallis testi sonucuna göre farklı sayıda çocuk sayısına sahip kişilerin tükenmişlik seviyeleri arasında anlamlı bir fark yoktur (H=4.167, SD=3, p=0.244).

Kruskal Wallis testi sonucuna göre farklı kuşaklara mensup kişilerin tükenmişlik seviyeleri arasında anlamlı bir fark vardır (H=16.827, SD=2, p=0.000). Sıra ortalamaları incelendiğinde en yüksek tükenmişlik seviyesinin 1965-1979 yılları arasında doğanlarda (419.60) sonra 1980-1999 yılları arasında doğanlarda (392.90) ve en az da 1946-1964 yılları arasında doğanlarda (341.71) olduğu söylenebilir.

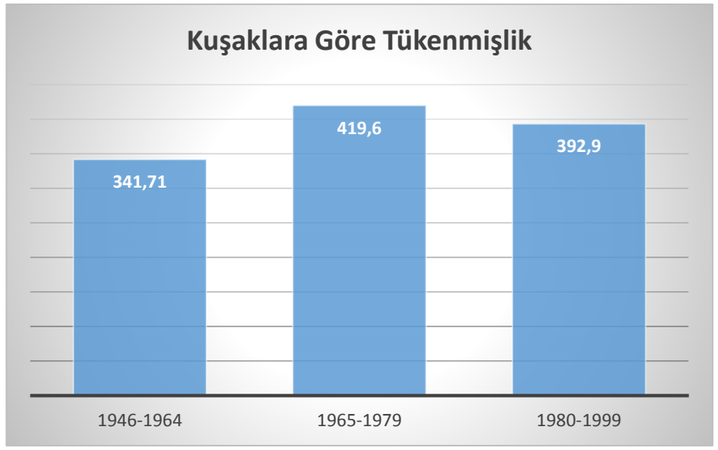

Kruskal Wallis testi sonucuna göre farklı pozisyonda görev alan kişilerin tükenmişlik seviyeleri arasında anlamlı bir fark vardır (H=34.635, SD=2, p=0.000). Sıra ortalamaları incelendiğinde en yüksek tükenmişlik seviyesinin aile hekimi olan kişilerde (413.67) sonra aile hekimi uzmanı olan kişilerde (299.00) ve en az da hemşirelerde (227,00) olduğu görülmüştür.

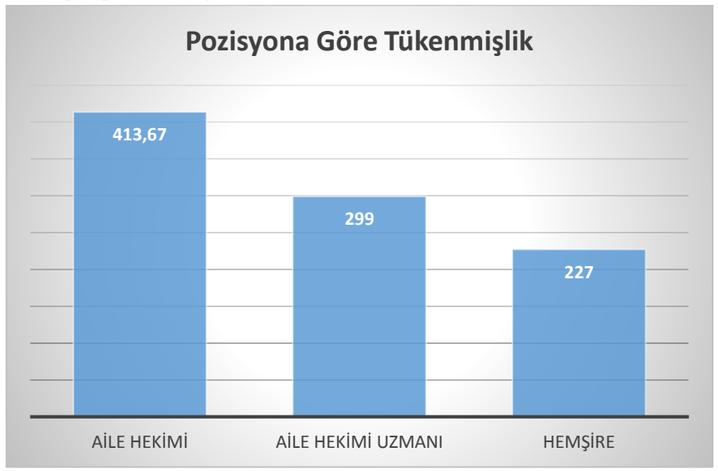

Sonuç

Tükenmişlik kavramı ilk olarak 1974 yılında Freuden Berger tarafından "başarısızlık, yıpranma, enerji ve güç kaybı veya insanın iç kaynakları üzerinde karşılanamayan istekler sonucunda ortaya çıkan bir tükenme durumu" olarak tanımlanmıştır (Izgar, 2001, s.1). Tükenmişlik sendromu, kişinin bedensel ve ruhsal olarak onu zorlayan bir etmene maruz kalması sonrası ortaya çıkan tükenme halidir. Tükenmişlik sendromu yaşayan kişi, her zaman yaptığı işleri yapmakta zorlanır; her zaman yaptığı işleri yapacak ruhsal ve bedensel gücü kendisinde bulamaz. İşine ve insanlara karşı duyarsızlaşır, hiçbir şeyi önemsememeye başlar, yaşama sevincini, bir şeyler yapma, üretken ve verimli olma hevesini kaybeder.

Sağlık çalışanlarında oldukça yaygın olarak görülen tükenmişlik birden bire gelişen bir durum değil, yavaş yavaş gelişen, bazı faktörlerle beslenen, ortaya çıktıktan sonra da kişinin ruhsal dengesini bozan, iş, aile ve özel hayatında önemli sorunlar oluşmasına neden olur. Hergün yüzlerce hastaya hizmet veren, ASM çalışanları yetersiz şartlar ve eksik teçhizatla fazla hastaya hizmet vermek, sıklıkla hasta ve yakınlarının uyguladığı mobbing (yıldırma) nedeniyle sıkıntılar yaşamaktadır. Tüm bu nedenler sonucunda istedikleri kalitede hizmet veremeyen ASM çalışanları kendilerini iyi hissetmemekte ve tükenmişlik sorunu yaşamaktadır. İlgili alan yazında bu konuda birçok çalışma yapılmasına rağmen halen aynı sorunlar yaşanmaya devam etmektedir. ASM'lerde yaşanan bu sorunların önlenmesi amacıyla koruyucu önlemler alınması, ASM çalışanlarının ve sivil toplum kuruluşlarının görüş, istek ve geri bildirimleri de dikkate alınarak geliştirilmesi durumunda ASM çalışanlarının tükenmişlik düzeylerinin de düşmesine sebep olacaktır.

Kaynakça

Ergin, C. (1992). Doktor ve Hemşirelerde Tükenmişlik Ve Maslach Tükenmişlik Ölçeğinin Uyarlanması. Bayraktar, R. ve Dağ, İ. (Ed), VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları. Ankara, Türk Psikologlar Derneği Yayını: 143-154.

Izgar H. (2001), Okul yöneticilerinde tükenmişlik, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım

Maslach, C. & Jackson, S.E. (1986). Maslach Burnout Inventory. Manual. 2. Baskı, Consulting Psychologist Press. Palo Alto CA.